

Reuzentonijn in de Noordzee, na halve eeuw terug van weggeweest!

26 / 09 / 2024

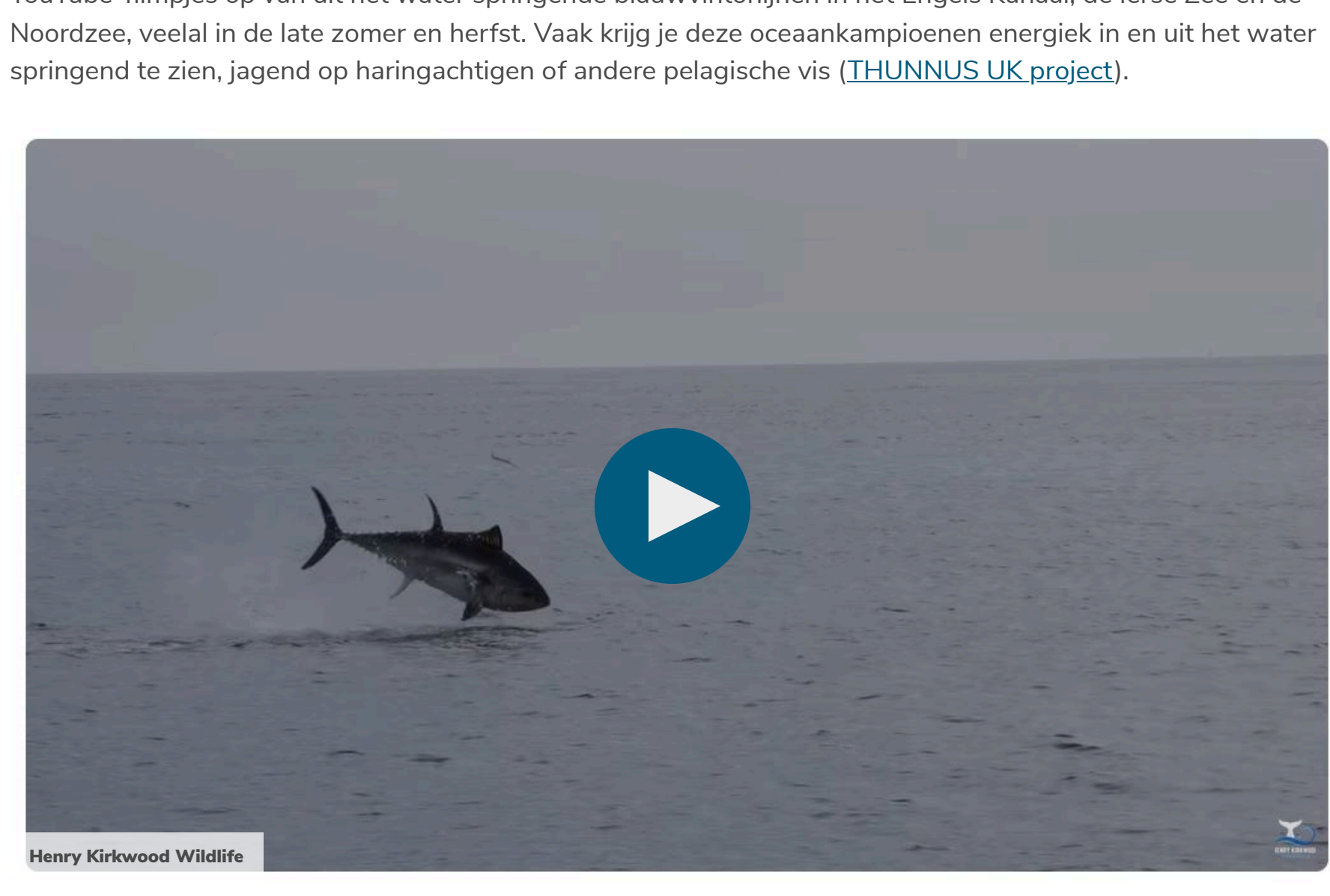

De Atlantische blauwvintonijn is terug in onze Noordzee Deze – na haaien – misschien wel meest tot de verbeelding sprekende roofvis was meer dan een halve eeuw zo goed als verdwenen uit de Noordzee en Baltische Zee. Mede als slachtoffer van de Japanse sushi-miljoenenindustrie had de 'reuzentonijn' het sinds de jaren 1960 zwaar te verduren. Gelukkig blijkt het tij te keren en gaat het weer stukken beter op de paaijgronden in de Middellandse Zee en de Golf van Mexico, en daarbuiten. Al blijft waaksaamheid geboden. Waarnemingen en resultaten van zenderonderzoek in Noordwest-Europa lichten een tip van de sluier op over het hoe en waarom van dit herstel.

– JAN SEYS

De Noordzee terug in trek

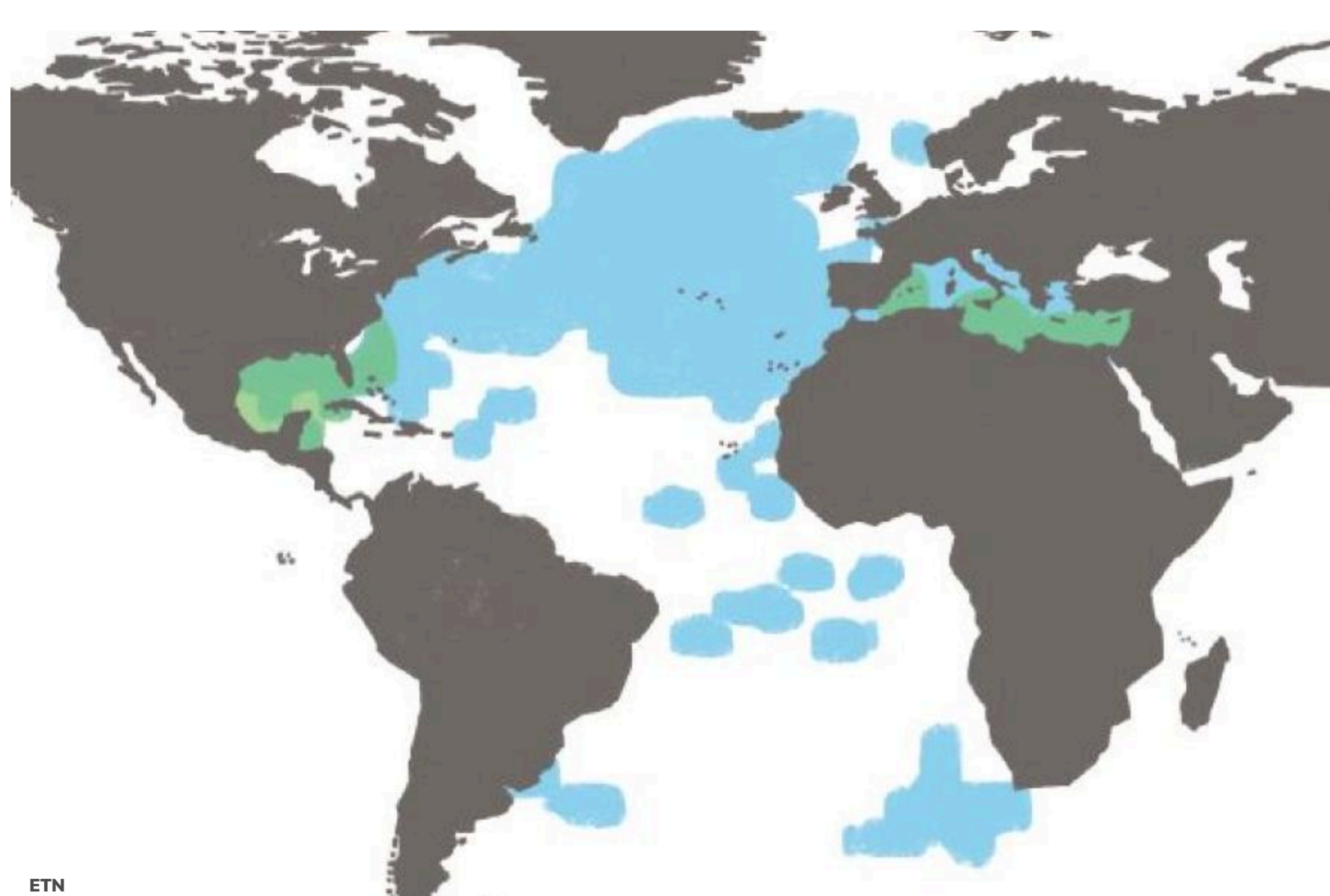
Sinds 1963 waren ze als bij donderslag verdwenen. Maar de afgelopen tien jaar gaat het terug opvallend beter met de Atlantische blauwvintonijn in de Noordzee en Baltische Zee. Doe een zoektocht op het internationale [GBIF-Biodiversiteitsplatform](#) en je krijgt voor Nederland negen meldingen sinds 2013. De twee meest recente waarnemingen (24 september en 18 november 2023) vonden plaats in de Westerscheldemonding, op een boogschuit van de Belgische grens. Zelf kent België nog geen bevestigde meldingen van levende blauwvintonijn. Al zal dit ongetwijfeld niet lang meer op zich laten wachten. Intussen duiken ook tal van YouTube-filmpjes op van uit het water springende blauwvintonijnen in het Engels Kanaal, de Ierse Zee en de Noordzee, veelal in de late zomer en herfst. Vaak krijg je deze oosaankompenoenergie in en uit het water springend te zien, jagend op haringachtigen of andere pelagische vis ([THUNNUS UK PROJECT](#)).

Gigantische blauwvintonijn aan het jagen op geep in het Engels Kanaal ter hoogte van Zuid-Devon (UK) in oktober 2023.

Zenderonderzoek ontrafelt mysterie paaijgebieden

En er is meer. Onderzoek met behulp van tags en zenders begint stap voor stap het mysterie rond deze oosaansoort te ontrafelen. Zo dacht men lange tijd dat Atlantische blauwvintonijn twee strikt gescheiden paaijgebieden kent. Een oostelijke stock paaijend in de Middellandse Zee (mei-juni) en de rest van het jaar vertoend in de Atlantische oceaan en randzeen zoals de Noordzee en Baltische Zee. En een westelijke tegenhanger die zich voortplant in de Golf van Mexico (april-juni) en de rest van het jaar ten westen van de 45° meridiaan doorbrengt. Intussen worden gezondere en/of getagde exemplaren dat er behoorlijk wat vermenging is tussen beide stocks. En ja, dat er mogelijk zelfs meer dan twee paaijgebieden bestaan.

Volwassen Atlantische blauwvintonijn vind je over het volledige Atlantische bekken (blauw), met gekende paaijgebieden (groen) in de Middellandse Zee en de Golf van Mexico. (Bron: European Trawling Network).

In ieder geval is de soort zeer mobil. Deense onderzoekers van de Deense onderzoeksinstelling DTU Aqua startten in 2017 met het taggen en zenderen van blauwvintonijn in het Skagerrak. Met de hulp van vissers, wisten ze intussen al meerdere honderden volwassen exemplaren te vangen en te merken. Stuk voor stuk grote beesten van gemakkelijk twee meter lengte (185-265cm) en 200-380kg zwaar. Hun eerste bevindingen bevestigden hoe de tonijnen NW-Europese wateren in de zomer-herfst gebruiken als voedselgebied, om vervolgens – ik op hun manier – verder te trekken. Van de drie volwassen dieren die ze een jaar konden volgen, toonden er twee een opvallende plaatstrou: ze keerden na een jaar naar exact dezelfde plek in het Skagerrak terug. Eén daarvan ging tussendoor (juni) paaien in de Middellandse Zee ten westen van Sardinië. Het ander exemplaar trok wel zuidwaarts eens de herfst haar intrede deed, maar bleef in het volgende voorjaar hangen voor de kust van Portugal zonder zich klaarblijkelijk voort te planten. Het derde dier zwom zowaar over de Atlantische Oceaan naar de Verenigde Staten, waar de zender verloren ging...

 Onderzoekers van DTU Aqua meten en merken een blauwvintonijn in het taggingproject van 2018. Hoe ze dat doen kan je nalczen op de [DTU-website](#) en [YouTube-video](#).

Zeg niet zomaar vis tegen een blauwvintonijn!

Atlantische blauwvintonijn (*Thunnus thynnus*) is niet zomaar een vis. Noem hem gerust de keizer van de oceaan. Deze toepedovormige reus is met zijn lengte tot 3,5 m, en gewicht tot meer dan 700 kg niet alleen de grootste van alle tonijnachtigen, maar ook een van de absolute smaakmakers van de wereldzeen. Het is een toppredator die een belangrijke rol speelt in het wereldwijde oceanische ecosysteem. Het dier kan 20-30 jaar oud worden en wel tot een kilometer diep duiken.

Met zijn metaalkeurig spoelvormig lichaam, halveaanvormige staart en het gewicht en grootte van een kleine personenwagen, kleift hij als een perfect gestroomlijnde raket door de waterkolom. Snelheden tot 70 km/uur zijn gemeten, met daaraan gekoppeld een uitzonderlijk uithoudingsvermogen. Twee keer zo snel dus als de Olympische recordhouder 100 meter sprint. En in staat honderden marathons aan één stuk door te blijven zwemmen... Dankzij een ingewikkeld systeem van warmteregulatie kan een blauwvintonijn spieren, hersenen, ogen en spijsverteringsstelsel 7-25°C warmer houden dan het omgevende water. Een super efficiënte zuurstofopname en inklapbare vinnen zijn extra troeven. Dat laat deze soort toe explosief te versnellen, diep te duiken in koud water en te blijven functioneren op hogere breedtegraden.

Natuurlijke vijanden zijn orka's en haaien. En wat hem voor de mens kwetsbaar maakt, naast zijn commercieel succes, is de traagheid waarmee de vis zich voortplant. Een wijfje mag dan wel miljoenen eijes afzetten, slechts een klein deel hiervan haalt de volwassen leeftijd. Bovendien neemt een blauwvintonijn de tijd om op te groeien en is hij jaaijend vanaf een leeftijd van 4 jaar. De meeste (kleinere) tropische tonijnsoorten groeien heel wat sneller en planten zich op jongere leeftijd voort.

Een vis met een indrukwekkende geschiedenis

De traditionele visserij op blauwvintonijn is misschien wel de oudste nog actieve vorm van visserij. Vissers in de Middellandse Zee kennen nog steeds de 'almadraba' (in het Spaans, van Arabisch voor 'plaats waar de klappen vallen') of 'mattanza' (in het Italiaans). Bij deze bloederige traditionele tonijnvangst leidt men tonijnen via lange verticaal opgehangen netten in de val, om ze in de centrale kamer, gesloederd en kwetsbaar, af te slachten. Die methode gaat terug op de tonijnvangst in dit gebied vóór het begin van onze tijdrekening.

De kusten van Spanje en Marokko liggen dan ook bezaaid met resten van verdwenen fabrieken, gebouwd door de Feniciërs en de Romeinen om de vis te pekelen. En toevallig niet, in de Oudheid was blauwvintonijn de enige vis die aan Poseidon (Neptunus), de god van de zee, mocht worden geofferd. Oorlogen zijn er gevoerd om de blauwvintonijn. En tijdens oorlogen op zee was tonijn een gewaardeerde voedselbron. Romeinse soldaten kregen een persoonlijke portie gedroogde tonijnreuk en een knalige garner – gefermenteerde viswas op basis van slachtafval van o.a. blauwvintonijn – mee bij elke veroveringssticht. Ook de Spaanse Armada had in 1588 ingezouten tonijn als proviand. Mede met dit krachtvoer wou Filips II de Engelsen en de Nederlanders een lesje leren. Het deed niet baten. De 'onoverwinnelijk' gevaande vloot van 137 schepen met ruim 35.000 man aan boord, ging toch ten onder voor de 'onoverwinnelijk' gevaande vloot van ruim 137 schepen met ruim 35.000 man aan boord. Het mocht ten onder voor de 'onoverwinnelijk' gevaande vloot van ruim 137 schepen met ruim 35.000 man aan boord.

Tijdelijke migrant in noordelijke wateren

Benema (2018) bestudeerde het historisch voorkomen van blauwvintonijn in de Noordzee. Hij deed dit door verslagen, wetenschappelijke publicaties en krantenartikels minutieus te doorzoeken. Zijn besluit is dat Atlantische blauwvintonijn hier al sinds menscheuens opdukt als tijdelijke migrant. Soms meer, soms minder talrijk. Door het ontbreken van de nodige meldingen, baseert hij zich daarvoor op het gegeven dat er zich hier geen permanente visserij op tonijn heeft ontwikkeld, de soort kennelijk onbekend was bij het publiek (in tal van verslagen) en er nauwelijks lokale namen terug te vinden zijn voor de Atlantische blauwvintonijn. Onderzoek door Wim Wouters (Instituut voor Natuurwetenschappen) op privécollecties van elf verzamelaars van strandvondsten in Nederland, toont vijf recente vondsten van tonijnbot (schelddelen en vervoel), naast een beduidend groter aantal oudere resten.

Adriaen Coenen, de Scheveningse vishandelaar en auteur van het unieke en rijk geïllustreerde 'Visboek' (1577-81) maakt nog van slechts drie aanlandingen in zijn geslacht leven, en noemt ze zeldzaam aan de Hollandse kust. En nog vroeger is er slechts één archeologische vondst uit Zuid-Holland in het laat Pleistoceen-vroeg Holoceen (ruwweg ergens tussen 125.000 en 8000 jaar oud), naast vondsten van botmateriaal uit het Vlaamse 15de-eeuwse vissersdorp Ravensijde. Hier is sprake van 165 tonijnresten (0,28% van alle skeletresten op deze plek), afkomstig van tonijnen variërend in grootte van 1,5 tot 3m, al is de herkomst onbekend (mededeling Wim Wouters).

Kin Binis-Gaandis DTU Aqua

Pas begin 20ste eeuw verandert dit patroon, en wordt de blauwvintonijn geleidelijk een opvallende verschijning in de Noordzee. In 1906 is er sprake van "...scholen springende tonijn in de Schelde, hun prooi zelfs tot aan Antwerpen najagend". Vanaf 1915 klagen Nederlandse vissers zelf over "...tonijnen die haring weglagen en hun schepen lastigvalen". Premies, uit ergernis uitgelopen per gevang tonijn, lossen niet veel op. De vis kende toentertijd bij ons immers geen afzetmarkt, met een prijs lager dan die van haring!

Maar ook uit de Toentertijd zijn ons Hollands Diep kwamen steeds meer meldingen, vaak van exemplaren groter dan twee meter. Op de Daggelbank bejagden Duitse vissers ze halflweg de 20ste eeuw met lijnen en geweren. En zowat een eeuw geleden bleken ze een plaag voor de haringvissers in het Kattegat, omdat ze hun netten vernielden. Nog in de Daggel periode bestond er zowaar een British Tunny Club van big game hengelaars, die aan de NO-kust van Engeland blauwvintinnen tot wel 387 kg zwaar vingen. Tussen 1950 en 1963 kende de westkust van Noorwegen en de Noordzee een behoorlijk ontwikkelde commerciële visserij.

Ook uit Deense en Zweedse wateren zijn oude tonijnresten bekend, zelfs al uit de periode 6800-3500 jaar voor Christus. Net als in de Noordzee verdween de blauwvintonijn ook hier vrij plotseling in de 1960's. De oorzaak van het verdwijnen? Die wordt gezocht in de intensieve tonijnvisserij in Zuid-Europa, de Golf van Biskaj maar ook in noordelijke wateren. Maar ook de instorting van de haringbestanden, het geliefde voedsel van de tonijn, in de 1960-70's kan een rol hebben gespeeld.

Hoe wanbeleid soorten doet verdwijnen... en terug opveren

Dat er al sinds 1966 een International Commission for the Conservation of Atlantic Tuna (ICCAT) bestaat, staat aan het begin van de commerciële waarde van de vissoort. En hoe zwaar deze vis te verduren heeft. Met een prijs op de Japanse markt tot 45-50 euro per kilogram is dit niet verwonderlijk. Zo bood een Japanse restaurancten in 2019, als mediastunt, voor één blauwvint 2,7 miljoen Euro. Hoef het te verwonderen dat de blauwvintonijn geregistreerd staat als bedreigde soort (IUCN)?

In de Middellandse Zee, een historisch tonijnvisserijgebied, gebeurt de vangst vandaag vooral met ringzegens (purse seine), een techniek waarbij een schip rond een school vissen vaart en een nettenwand uitzet en sluit. Verder zijn vooral beuglijnen, maar ook vallen, strandzegens, hengels en drijfnetten beproefde vismethoden.

Pyramet Shutterstock

Zo'n vijftien jaar geleden had de overcapaciteit van de vloot, mede gesubsidieerd door Europa, de periode geleid dat de tonijnbestanden zwaar onder druk kwamen te staan. Met te veel schepen om de 'baai' te verdelen was het bevindten verleden om meer te vangen dan toegelaten. Dit leidde tot illegale visserij, in de periode 2008-2011 ingeschat op meer dan 50% boven het toelaatbare quotum (ICES 2020).

Als gevolg van de lage biomassa tekende ICCAT in 2007 een herstelplan uit voor de oostelijke populatie. Het legde tal van maatregelen op zoals meer controle, het verminderen van de toelaatbare vangsten (quota) van 36.000 ton in 2006 naar nauwelijks een derde (13.000 ton) in 2011, de invoer van een minimale grootte bij aanlanding, en het seizoenaal afsluiten van de tonijnvisserij. Een beleid dat intussen zijn vruchten afwerpt, met opnieuw steviger stocks en hogere toegelaten quota (40.570 ton voor periode 2023-2025). Ook de westelijke (Amerikaanse) stock is – na ingrijpen – in volle herstel en terug op 70% van haar sterkte in 1974.

Mag ik nu zelf nog tonijn eten?

Op wereldschaal vertegenwoordigt tonijn zo'n 20% van de waarde gegenereerd door de visserij, met als belangrijkste soorten Atlantische blauwvintonijn, zuidelijke blauwvintonijn, geelvintonijn, grootoogtonijn, witte tonijn en skipjack. Eerstgenoemde soort is de hoogst geprijde vis van deze planeet. Het vlees kleurt dieprood, en oogt als een sappige biefstuk maar met een fijnere smaak.

Bij ons tref je tonijn vooral aan in blik. En bliktonijn is nooit – vanwege zijn hoge prijs – Atlantische blauwvintonijn. Wat niet belet dat het altijd snor zit met andere tonijnsoorten die in blik opduiken. Vooral de grote reeften van de blauwvint, zoals geelvintonijn of witte tonijn, hebben het niet onder de markt. Kleinere, sneller groeiende tonijnen of tonijnachtigen zijn dan vaak een betere keuze. Zo doen bestanden van de gestuurde tonijn of 'skipjack' het veelal een stuk beter. Nog veiliger is het om enkel blik te kopen met het duurzaamheidslabel MSC (Marine Stewardship Council: www.msc.org). Enkel visserijen die kunnen bewijzen de bestanden en het zee milieu te respecteren, krijgen dit label. Daarbij spelen zowel de grootte van de stocks, als de gehanteerde vistechiek een rol.

Daarmee is niet gezegd dat verse tonijn eten op eender welke plek op de wereldzoo zou zijn, maar duurzaam beviste tonijn bestaat wel. Ook is het nog maar de vraag of de herstellende populaties Atlantische blauwvint de toemerkende visserijdruk zullen kunnen weerstaan. Dat geldt met name voor de dieren die worden besteed als voedselgebied hebben uitgekozen. Deze blauwvintinnen blijken slechts uit enkele jaarklassen te bestaan, wat ze bijzonder kwetsbaar maakt voor hernieuwde bevissing. De terug gekeerde 'reuzentonijn' in de Noordzee is bovendien uitermate afhankelijk van de voortplantingskansen in de Middellandse Zee. Nu maar afwachten en hopen dat men geleerd heeft uit het verleden ...

Lees meer

- Reuzentonijn. Opkomst en ondergang van een wereldvis. [Adolf \(2009\) | VLIJZ-bib](#)
- Long-term occurrence of Atlantic bluefin tuna *Thunnus thynnus* in the North Sea: contributions of non-fishery data to population studies. [Benema \(2018\) | VLIJZ-bib](#)
- Zeg niet zomaar tonijn. [Fockedeij \(2012\) | De Grote Rede #33](#)
- Kings of their own ocean. Tuna, obsession, and the future of our seas. [Pinchin \(2023\) | VLIJZ-bib](#)
- The Unnatural History of the Sea. [Roberts \(2007\) | VLIJZ-bib](#)

Meer lezen over:

TECHNOLOGIE & INNOVATIE VISSERIJ VISSEN TRACKINGTECHNOLOGIE LIFEWATCH

Suggesties

Heb je zelf ideeën, interessante weetjes ...

[Stuur ons je suggestie](#)

Artikel delen

Lijkt dit artikel iets voor uw vrienden of collega's? Deel het met hen!

[in](#)
[f](#)
[x](#)
[*](#)
[e](#)